

(ע"ב) 'נתן שמן על שיריה – אינו עובר בלא תעשה. נתן כלי על גבי כלי – לא פסלה. בנתינת שמן על שירים אין צריך לומר 'לא פסלה', שהרי כבר קרב הקומץ ונתכשרה המנחה ואי אפשר לה להיפסל עתה. אבל בנתינת כלי על גבי כלי, עיקר החידוש הוא בכך שאינה נפסלת [ואפילו קודם שסילק הכלי, שאם משסילק – פשיטא, הרי זה כלבונה שליקטה]. וממילא יש לשמוע שאינו עובר עליו בנתינה זו (קין אורה ויד דוד. וע"ע בחדושים ובאורים ז,א).

יש להעיר שאם כי נראה ודאי שהנותן כלי על גבי כלי אינו עובר בלאו שהרי אינו נכלל בכתוב, כי נתמעט מ'עליה' כל שאינו בגופה, כדלהלן – מכל מקום אין לשמוע זאת ממילא, מכך שאינה נפסלת. שהרי מצינו שאפשר לעבור גם אילו לא היתה המנחה נפסלת, כמו ששאלו לעיל (נג). ואימא לא תאפה למיקם גברא בלאו אבל לא לפסול. כן דן בספר אור שמח הל' מעה"ק יב,ח.

ומה שאמרו בברייתא 'לא ישים עליה שמן ואם שם פסל' אפשר דסמיך א'היא' שמשמע לעכב, כמו שאמרו בהמשך, אבל לולא זאת אין מקור לפסול, אעפ"י שכתוב בלשון 'לאו' (וכבר העיר על כך המשל"מ קרבן פסח א,ה). וע"ע בתוס' רעק"א על המשניות ובשפת אמת כאן. ואמנם גם הם נוקטים לדינא שאינו עובר. ודלא כה'לחם משנה' (מעה"ק יב,ח) שרצה לדייק מלשון המשנה שבנתינת כלי ע"ג כלי עובר ב'לא תעשה'.

– משמע מדקדוק הלשון שאף על פי שאינו עובר בנתינת שמן על שיריה ב'לא תעשה' – אסור הדבר. אפשר מכך שאמרה תורה 'חטאת היא' – הרי הקפידה שקרבנו לא יהא מהודר, אם כן גם אכילת כהן שהיא מכפרת, גם היא לא תהא במהודר. או אפשר שהוא איסור מדרבנן, גזרה אטו קודם קמיצה. או ממדת דרך ארץ, שלא יהא חלק גבוה חרב וחלק כהנים משומן, אבל איסור תורה אין לנו (שפת אמת). ובספר 'שאלת הכהנים תורה' (להג"ר רפאל הכהן מהמבורג) כתב שגם לכתחילה מותר ליתן על השירים, אם הוקטר כבר הקומץ. ונסתייע מדברי התורת-כהנים ומהתוספתא (א,י. וגם דקדק לשון הרמב"ם). וזה שנקטה המשנה לשון 'אינו עובר' – כתב – אפשר משום שכל עוד לא הקטיר הקומץ, אסור ליתן שמן על השירים, אע"פ שכבר קמץ.

וכן חילק בספר חדושים ובאורים (ז,א). והוסיף עוד להראות שלשון 'אינו עובר עליו' מתפרש בכמה מקומות שמותר לכתחילה. ולכן נקטה המשנה לשון זה, שכולל שתי משמעויות, כי יש אופן שמותר – לאחר הקטרת הקומץ, ויש אופן שאסור – קודם הקטרה. וכן צידד ב'זבח תודה' (עפ"י התו"כ), שמותר. אלא שנקט התנא לשון זה אגב הרישא דקתני 'חייב'.

'מאי הוי עלה...'. נראה לפי המסקנא שכל עוד לא ליקט הלבונה – פסולה, לפי"ז אין חילוק בין שמן ללבונה אלא ששמן אי אפשר ללקט ולבונה אפשר, והכתוב בא להכשיר לאחר שליקט. ואם קמץ בשעה שהשמן או הלבונה עליה – נפסלה ונשרפת.

ולפי זה גם בשמן, אם הסיר את השמן עם מעט סולת, יכול למלאותה שוב כדין מנחה שחסרה, וכשרה (חזון איש כא,יא. וע"ש בסק"ב שפרש שיטת הרמב"ם שבנתן שמן לא תועיל הסרתו).

דף ס

תנו רבנן לא ישים עליה שמן ולא יתן יכול בשני כהנים – תלמוד לומר עליה – בגופה של מנחה הכתוב מדבר ולא בכהן. ע' רש"י ותוס' שלושה פירושים [א. ללמד שכהן אחד שנתן שמן ולבונה

לוקה שנים. ב. ללמד שגם במנחה אחת חייב שתיים על מתן שמן עם לבונה. ג. לפטור את הנותן לבונה אחר שמן].

יש מן האחרונים שפרשו על פי דיוק דברי הרמב"ם (מעשה הקרבנות יב, ח), שאין עובר על הלאו בנתינת השמן והלבונה אלא בשעת הקרבת המנחה כשהיא עם השמן או הלבונה (וכן פרש שיטתו בספר אור שמח), לפי זה כאשר כהן אחד נתן השמן וכהן אחר הקריב – אף אחד מהם לא ילקה, שהרי הנותן לבדו עדיין לא עבר, והמקריב אי אפשר שייענש בגלל מעשה נתינת חברו. וזהו שאמרה הברייתא: 'יכול בשני כהנים, תלמוד לומר עליה – בגופה של מנחה הכתוב מדבר', כלומר אינו מתחייב אלא בהקרבתה הלכך אי אפשר לחייב שני כהנים (עפ"י קרן אורה לעיל נט: 'חדושי הגרי"ז'; 'חדושי הגר"ר' בענינים ח"ב סו, לה).

אמנם גוף הדין אינו מוסכם, שיש מן האחרונים שנקטו וגם הוכיחו מן הסוגיא שבנתינה לבדה לוקה. ואפילו נותן לבונה ואח"כ ליקטה כתבו שלוקה (ע' מנחת חינוך קכה; חזון איש כא, יא. וכן ב'כנסת הראשונים' (עמ' לו) צידד שאף להרמב"ם עובר כבר בנתינה, ע"ש).

פירוש חדש בדברי הגמרא – ע' בספר חדושים ובאורים ז, א.

'יכול לא יתן כלי על גבי כלי ואם נתן פסל, תלמוד לומר עליה – בגופה של מנחה הכתוב מדבר'. צריך עיון בלשון המשנה 'כלי על גבי כלי', הלא אפילו על גבי המנחה לא פסל (שפת אמת לעיל).

לכאורה היה נראה שאכן דוקא כלי ע"ג כלי שאינו נותן את השמן על גוף המנחה אלא על הכלי, אבל נתינת כלי שמן על המנחה תפסול כל עוד לא לקחו משם, מפני ששימה ע"י דבר אחר נחשבת 'שימה'. והרי הוא שם שמן על המנחה הגם שאין השמן נוגע בה. ולפי"ז עיקר המכוון הוא שלא שם עליה אלא על הכלי. אלא נקט כלי ע"ג כלי, כי אי אפשר לשים השמן על כלי המנחה ללא שיישפך למנחה אלא כששם ע"י כלי אחר. ואולם הרמב"ם שינה לטון המשנה וכתב 'נתן כלי שיש בו שמן או לבונה על גביה'.

'מנחת חוטא מנין, תלמוד לומר את המנחה. נראה שדרש כוונה שניה בכתוב: את המנחה אשר יעשה מאלה – כלומר מנחה העשויה מקצת מאלה הכתובים כאן – סולת שמן ולבונה, והיא מנחת חוטא שאין בה אלא סולת לבד (משך חכמה ויקרא ב, ח).

(ע"ב) 'מה להצד השוה שבהן שכן הוכשרו לבא בעשיר כבעני תאמר במנחת חוטא שלא הוכשרה לבא בעשיר כבעני' – הלכך לא תצטרך הגשה. ואם תאמר הלא חומרא היא ולא קולא, שהעשיר חייב להביא יותר. וי"ל שכיון שלא הוכשרה בעשיר והרי בקרבן העשיר אין בו 'הגשה', סלקא דעתך אמינא שגם בעני אין צריך.

'אבל מנחת העומר לא צריכא קרא, מאי טעמא מדינא קא אתיא; ומה מנחת חוטא שאינה טעונה תנופה טעונה הגשה, מנחת העומר שטעונה תנופה אינו דין שטעונה הגשה...'. ואם תאמר, מדוע עשה 'קל וחומר' ממנחת חוטא שאין מפורשת בה הגשה, ולא למד באותה דרך ממנחת נדבה שמפורשת בה הגשה?

יש לומר שממנחת נדבה אין ללמוד כי יש לומר להפך; ומה מנחת העומר שאינה טעונה הגשה (כלומר אין כתוב בה הגשה) וטעונה תנופה, שאר המנחות שטעונות הגשה ייטענו תנופה. וכיון שאפשר ללמוד כך ואפשר כך, שוב אין ללמוד זה מזה, אלא כל חד וחד תיקום אדוכתייה (כבזבחים יז). לכך הוצרך ללמוד ממנחת חוטא, ששם אין אפשרות ללמוד לצד ההפוך, כי יש לפרוך כדלעיל, מנחת חוטא לא הוכשרה לבוא בעשיר כבעני (עפ"י טהרת הקדש).

יש להעיר הלא גם מנחת נדבה אין ללמוד ממ' העומר וממ' סוטה, שכן שתי אלו באות חובה, ומצינו פירכא זו בכ"מ.

'... לרבות מנחת סוטה להגשה... אבל מנחת העומר לא צריכה קרא, מאי טעמא מדינא קא אתיא... מנחת סוטה תוכיח'. צריך עיון מניין לרבות מנחת סוטה ולהביא מנחת העומר מדינא ממנחת סוטה ומחוטא, שמא בא הכתוב לרבות מנחת העומר ולא מנחת סוטה, והרי מנחת העומר אין ללמדה מדינא אלא לאחר שידענו מנחת סוטה.

ושמא מסתבר לו לרבות מנחת סוטה שהיא מנחת יחיד כמנחת נדבה [ולהפך מסברת רבי שמעון שיותר נראה לו לדמות מנחת העומר שיש בה סולת שמן ולבונה מאשר מנחת קנאות, כמו שכתבו התוס'].

ואם תאמר, כיצד נלמד מנחת העומר ממנחת סוטה שהיא עצמה נלמדה מגזרה שוה הבאה [וכן לעיל רצו ללמוד לר"ש מ' סוטה ממנחת העומר], והלא בזבחים נ נסתפקו שאין ללמוד בנין אב מגזרה שוה בקדשים [וכן להלן עו. משמע שאין הדבר מוכרע. ולהלן עז רע"א משמע לכאן שנקטו בפשטות שדבר הלמד בג"ש אינו חוזר ומלמד בהקש, אך לפמש"כ שם התוס' מרש"י בזבחים מבואר שלמסקנא ג"ש שאני].

ואפשר שאינו גזרה שוה ממש אלא גילוי מלתא על באור 'הבאה' או 'הקרבה' המיותרים. גם י"ל שעיקר הלימוד הוא ממנחת חוטא שנתרבתה בפרשה, ומנחת סוטה אינה אלא באה לעשות 'יוכיח'.

זרבי יהודה, אדרבה, הא מצוייה טפי, הנך זימנין דלא משכחת לה כלל. דוגמאות נוספות לסברא זו, שדבר שאינו קבוע ואפשר לו להיבטל, הגם שהוא מצוי הרבה פעמים נחשב פחות מצוי מדבר שהוא בא לעתים רחוקות בדרך קבוע – ע' קרן אורה; שו"ת דובב מישרים ח"א קד. ושם בסוס"י לו. וע"ע בשו"ת חות יאיר נט.

[משמע מדברי הקרן-אורה שמנחת סוטה היתה מצויה בדרך כלל יותר מפעם בשנה. וכן משמע בגמרא, שהרי ר' שמעון אמר שהיא מצויה יותר ממנחת העומר, וגם ר' יהודה לא נחלק עליו במציאות, אלא סובר שהיות ואפשר לה להבטל, שלא כמנחת העומר, לכן אינה נחשבת מצויה הימנה.

*

'בספר מלכים (א-ה) נאמר: ושלמה היה מושל בכל הממלכות וגו' מגשים מנחה ועבדים את שלמה וגו'. נמצאת אומר: אופי המנחה כביטוי של השתעבדות מתקבל על ידי ההגשה. שהרי זו כוונת מגיש המנחה: הוא שת אותה לרגלי המקבל ומוטר אותה לפקודתו.

ונראה שזו היא משמעות ההגשה גם בקרבן מנחה; כי המנחה מייצגת את נכסי קיומנו הגופני. אך בטרם ירים הכהן ממנה את הקומץ ואת הלבונה, ימסור אותה לרשות ה' במקומה של הרוח הנובעת מן התורה (דרום-מערב). כך ייכנע לה' ויקלטנו לאמר: רק מידי ה' קיבלנו את נכסי חיינו – את המזון והרווחה ואת הסיפוק שיושג על ידי שניהם; משום כך נמסור אותם לפקודת ה', ונשליט עליהם את הרוח שהוארה בתורתו. כך ניתן ביטוי לרעיון היסודי, שכל הפעולות הבאות מושתתות עליו; –

כי ברוח זו תיעשה אחר כך קמיצה, נתינה בכלי, הקטרה ואכילת כהנים; בשעת קמיצה ונתינה בכלי הרי המקדש נכנס לתחום נכסינו ומקבל אותם לצורך מטרותיו. בשעת הקטרת הקומץ וכל הלבונה הננו מקדישים חלק מנכסי חיינו – ואת כל שמחת חיינו – כדי לפרנס את הקודש עלי אדמות; בכך הננו מחליטים למסור לאש ה' גם אותם נכסים הקשורים לקיומנו ולרווחתנו; אף נמוג את שמחתנו בחיים עם שמחת ה' בנו; נקיים שמחה בלבנו, רק אם תעלה בקנה אחד עם שמחת ה' בנו; או מוטב: שמחת ה' בנו תהא כל שמחתנו. **אכילת כהנים** תורה לנו שהקרבת

נכסינו אין בה משום ויתור על הנאות ונכסים חומריים; אלא היא דורשת רק אכילה בקדושת כהנים – במסגרת התורה וברוחה; ואכילה מעין זו אף היא בגדר מצוה, אף היא בבחינת עבודת ה'.

וזה היא מעתה משמעות ההגשה הקודמת לכל אלה: היא מורה שהקדשת חיינו לעשיית רצון ה' איננה בבחינת לפני משורת הדין, אלא היא חוב שהננו חבים לה' בכל נימי חיינו. מה שהוקדש לה' בשעת קמיצה והקטרה, כבר נתקבל מידיו בשעת הגשה; או: רק מידי ה' עתידים אנחנו לקבלו. הקרבת כל מאודנו היא רק בגדר פרעון חוב פשוט. וכן הוא אומר: ממך הכל ומידך נתנו לך (דבה"א כט,יד). בהקשר לכך תובן גם ההלכה שהגשה נוהגת רק באותן מנחות 'שיש מהן לאשים' (פירוש רש"ר הירש ב,ח-י).

*

'... וכדאיטא בכתובות (י) למה נקרא שמו מזבח – שהוא מזין. ופרש"י: בזכות הקרבנות העולם ניזון וכו'. ובשביל זה נקרא עבודת הקרבנות בשם 'עבודה' סתם, יותר משאר מצוות שבתורה – משום דסתם עובד הוא כדי לשובע לחם. וכבר בארנו (בספר בראשית טו,מ ובכ"מ) דעבודת הקרבנות היתה חוק לישראל – היינו פרנסתם בארץ ישראל, משא"כ כל המצוות אינן באין בשביל פרנסה בעולם הזה' (מתוך העמק דבר במדבר כהב).

דף טא

'מרבה אני שאר מנחות שיש מהן לאשים ובאות בגלל עצמן... ומוציא אני... מנחת נסכים שאינה באה בגלל עצמה'. אין הדין תלוי באופן ישיר אם באה בגלל עצמה אם לא, אלא סברה היא בעצם הילפותא, שכיון ששונים הן בדבר זה מסתבר למעט מנחת נסכים בדרש זה. הלכך אף במנחת נסכים הבאה בפני עצמה אין הדין משתנה, שאינה טעונה הגשה (עפ"י 'חדושי הגר"י').
ובכל אופן הדין כן – שהרי גם מנחת נסכים הבאה בפני עצמה אין חלק לכהנים בה וממועטת היא כמנחת כהנים, וכמוש"כ התוס'. וכן יש לשמוע מהתוס' להלן סד"ה בישראל.

'זאימורי שלמי יחיד'. הוא הדין לזאימורי שלמי ציבור, דהיינו כבשי עצרת שבסמוך. אלא נקט 'שלמי יחיד' כי הם מקור הדין, ומהם למדים לשלמי ציבור. ועוד, כבשי עצרת טעונים תנופה גם מחיים, ונקט כאן אותם שתנופתם רק שחוטים ולא חיים (עפ"י זבח תודה. וע"ע 'חדושי הגר"י').

'מלמד שטעונין תנופה כאחד. ומנין שאם הניף זה בעצמו וזה בעצמו יצא...'. יש לעיין, הלא גם אם לא הניף כלל הקרבן כשר. וצריך לפרש 'יצא ידי תנופה' שאין צריך לחזור ולהניף שוב ביחד. אבל לא מצינו כזאת, כיון שמצוה מן התורה להניף יחד, מה בכך שהניפים זה אחר זה, למה לא יניף שנית [ודרשת תנופה ולא 'תנופות' אינה אלא ללמד שלא חייבה תורה שתי תנופות, אבל כאשר התנופה הראשונה אינה כתקנה, מדוע לא יחזור ויניף]?
ואפשר לפרש שאמנם אם הניף כל אחד לעצמו חוזר ומניפים יחד, אלא כוונת הברייתא שאם שחט הכבש